

13. Мишанич С. Фольклористичні та літературознавчі праці. – Донецьк : Донецький національний ун-т, 2003. – Т. 2. – 375 с.
14. Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклад М.Номис / Упоряд., приміт. та вступна ст. М.М. Пазяка. – К.: Либідь, 1993ю – 768 с.
15. Путилов Б. Н. Проблемы изучения песенно-музыкального фольклора Берега Маклая // Советская этнография. 1976. № 2.
16. Українські прислів'я та приказки / упоряд. С. Мишанича та М. Пазяка; – К.: Дніпро-1983. – 390 с.
17. Юнг К. Подход к бессознательному / Архетип и символ. – М., 1991. – 300 с.

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

А. Карбан, асп.

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Образы в устных народных рассказах о голодоморе 1932–1933 гг: трансмиссия традиции

В статье выделено и проанализировано несколько основных, ярких образов, которые чаще всего встречаются в устных меморатах о голодоморе 1932–1933 гг. Рассматриваются они на уровне художественного создания, символической нагрузки и эмоциональной составляющей.

Ключевые слова: рассказы о голодоморе, образ, символ.

A. Karban, PhD student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

Images in oral folk stories about the famine of 1932–1933: transmission of traditions

The article deals with some basic images that are most often found in oral folk stories about the famine of 1932–1933. They were analyzed at the level of artistic and aesthetic creativity, symbolic and emotional stress component

Keywords: stories of famine, image, symbol.

УДК 81'25

Л. В. Клименко, канд. філол. наук., наук. співроб.

Институт філології КНУ імені Тараса шевченка

ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД ЯК ВИД МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті художній переклад визначається як основний вид міжкультурної комунікації, акцент робиться на його ролі у сучасному контексті інтеграційних процесів Україна – Європа.

Ключові слова: художній переклад, інтеграція Україна – Європа, міжкультурна комунікація, соціокультурний аспект.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) остаточно визначив курс нашої країни на євроінтеграцію. Стратегічним вектором зовнішньої політики України була і залишається її європейська орієнтація, що стала не просто одним з напрямків зовнішньополітичної діяльності, а й важливим засобом та орієнтиром внутрішньої трансформації суспільства, обов'язковою умовою європеїзації. Поряд із укладанням економічних та політичних угод процеси, європейського спрямування передбачають інтеграцію України до спільного європейського соціокультурного простору. Це означає, що поряд з інтеграцією в політичній, економічній, правовій та інституційній сферах пріоритетності набувають спільні європейські освітня, мовна і культурна сфери, що й визначає надзвичайну **актуальність** цього дослідження.

Наразі Україна перебуває на важливому етапі пошуку свого місця в новій системі міжнародної спільноти, в процесі розбудови нових відносин з європейськими структурами. Геополітично перебуваючи в центрі Європи поряд з державами, що активно перебудовують свої економіки, Україна помітно відстала та не встигає за процесами, що відбуваються в сусідніх європейських країнах. Україна як суверенна держава поки що не має такого значного впливу на інтеграційні процеси в Європі як цього хотілося б, але основи для руху у вірному напрямі вже було закладено.

Вся євроінтеграційна діяльність України розгортається, переважно, в політичній та економічній площинах, проте соціокультурна складова цього процесу залишається, на жаль, недооціненою і без достатньої уваги. Мало враховано той факт, що євроінтеграція, як і будь-який інший суспільний процес, не може відбуватися поза соціокультурним контекстом, адже дійовими особами і виконавцями є люди – представники конкретних культурних спільнот. Тому успішність реалізації євроінтеграційних прагнень для України залежить великою мірою від урахування також й соціокультурних особливостей, як своїх, так і європейських.

Сучасний світ – світ епохи глобалізації – це всебічне єднання людства в єдиному інформаційному та комунікативному просторі. Глобалізоване суспільство стає відкритішим і характеризується тенденціями до вільного пересування інформації, капіталів, фінансів, людських ресурсів, інтелектуальної продукції та ідей. Ці тенденції складають основу сучасної концепції "світу без кордонів".

Важливою складовою інтелектуальної продукції є мистецтво та культура, що отримали нового імпульсу для розвитку за часів набуття Україною незалежності та встановлення демократичних принципів розвитку суспільства. Органічне входження української культури в контекст світової культури є складним процесом. На цьому етапі надзвичайно важливим є взаємодія та взаємоінтеграція українських та європейських культурних цінностей, підсилення значення українських культурних цінностей у загальноєвропейському контексті.

Однією з найвагоміших та найбільш значущих форм діалогу культур в інтеграційних процесах Україна – Європа є художній переклад – **об'єкт** цього дослідження. Художній переклад є нормативно-ціннісною системою міжкультурної комунікації, в цьому полягає його основна комунікативна функція.

Вплив перекладної літератури на світовідчуття народів – загальноновизнаний факт, що його багаторазово підтверджують прецеденти з історії. В українському перекладознавстві теза про важливість перекладу для формування незалежної історичної нації актуалізована у працях Роксолани Зорівчак, знаного теоретика перекладу, професора Львівського університету ім. Івана Франка. "Яку важливу роль відіграє художній і науковий переклад в утворенні і виробленні норм літературної мови – основної прикмети повноцінної нації (знищення мови є чи не найжахливішим складником національного геноциду) – доводити нема потреби. Досить послатися на історію хоч би літературної латинської мови, що її започаткував датований 250 р. до н. е. переклад Гомерової "Одіссеї" у виконанні Лівія Андроніка. Або ж на приклад французької прози початку XVIII ст., розвиткові якої значно посприяв переклад арабського казкового епосу "Тисяча і одна ніч", що його здійснив геніальний французький арабіст А. Галлан – в епоху повного панування літературного, інтелектуального і морального конформізму. Наприкінці XIX ст. румуни домоглися вироблення норм літературної мови головно перекладами "Одіссеї", "Іліади", казок "Тисяча і однієї ночі" [1].

Термін "переклад" тісно пов'язано з поняттями "інтеграція етнокultur", "міжкультурна комунікація", "діалог культур". Інтеграція етнокultur – це синтез та засвоєння типологічних

рис і характеристик різних культур. Більш конкретно – це явище взаємодії, коли сучасна цивілізація, вектор розвитку якої зумовлено глобалізаційними процесами, оновлюється та збагачується завдяки пізнанню нових принципів мислення, культури, або, іншими, словами діалогу культур. Діалог культур є одним із найвагоміших регуляторів у міжнародній спільноті, основною рисою всесвітньої глобалізації третього тисячоліття.

Мова – найважливіший засіб спілкування між людьми, завдяки якому відбувається процес спілкування та обміну думками в усній або письмовій формах. Якщо люди володіють спільною мовою, їх спілкування ніщо не ускладнює. Проте, якщо вони розмовляють різними мовами, процес обміну думками та інформацією суттєво ускладнюється, виникає необхідність перекладу. В процесі перекладу стикаються особистості, традиції, способи мислення, рівні розвитку, різноманітні епохи, або, насамкінець, різні культури.

Художній переклад має специфічні особливості – він передбачає мовленнєву творчість перекладача, що вимагає від виконавця перекладу художнього таланту. Художній переклад можна возвести до рангу мистецтва, адже естетичний ефект тексту перекладу досягається завдяки копіткій творчій праці, що полягає у вдалому підборі та влучному застосуванні мовленнєвих засобів. Цей вид перекладу вимагає не тільки активної мовленнєвої діяльності, вишуканого художнього смаку перекладача, розширеного світобачення, але й досконалого володіння як іноземними, так і рідною мовами.

Художній стиль є одним з найбільш рухомих функціональних стилів, що відбиває результати творчого розвитку конкретних індивідів на шляху до нового пізнання у рамках конкретного суспільства. Новизна та оригінальність вираження стають запорукою успішної комунікації в рамках художнього дискурсу. На відміну від інших функціональних стилів, автор художнього твору не намагається уподібнити свій твір до "законів жанру", а навпаки, вдатися до таких художніх прийомів, аби виділитися з-поміж інших, зацікавити читача, привернути його увагу.

Саме з цієї причини і завдання перекладача художньої літератури буде особливим матиме більш комплексний характер. Перекладач має не тільки передати зміст твору і жанровий хара-

ктер, а й відтворити авторський стиль, естетику автора, художні засоби, до яких вдався автор. Йдеться про встановлення тристороннього зворотного зв'язку АВТОР – ПЕРЕКЛАДАЧ – ЧИТАЧ.

До питання теорії і практики художнього перекладу звертались такі українські науковці, як-от: Віктор Коптілов, який у праці "Першотвір і переклад. Роздуми і спостереження" розкрив питання про переклад, а також про види, форми і методи роботи з ним. Назвав письменників, які пробували себе в автоперекладі. Висвітлив проблему ролі перекладів у процесі навчання [2, 3].

У праці "Практика перекладу" С. Ковганюк розглядав питання творчої індивідуальності перекладача, особливості перекладу поетичних творів [4].

В. Радчук у розвідці "Хай слово мовлено інакше..." розкрив значення перекладної літератури як важливого чинника формування української нації, а також висвітлив питання про роль художнього перекладу у взаємопізнанні народів на різних етапах формування української нації [5].

Однією з найновіших студій, що порушує питання поєднання літературно-лінгвістичного й культурологічного підходів, є праця М. Стріхи "Український художній переклад: між літературою і націєтворенням" (2006), у якій автор подає історію українського художнього перекладу, починаючи від княжої доби й до наших часів. Окремим розділом представлено історію українського радянського перекладу через творчість П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, Бориса Тена. Особливу увагу зацентровано на феноменах В. Мисика, Г. Кочура, М. Лукаша. Дослідник подає короткі біографічні відомості про М. Лукаша в контексті хронології виходу у світ його перекладних творів. Зіставивши перекладацький стиль Лукаша з іншими письменниками, М. Стріха вважає, що М. Лукаш був спадкоємцем "барокової" традиції, представником якої в українській літературі нового періоду був також і П. Куліш [6].

Зростаючий інтерес науки до проблем художнього перекладу великою мірою зумовлено активним розвитком міжнародних та міжкультурних контактів у всіх сферах людської життєдіяльності, зростаючим попитом на обмін духовними цінностями в загальносвітовому масштабі.

Попри ці зовнішні чинники, увагу до теорії і практики перекладу зумовлено й процесом диференціації у межах мовознавства та

літературознавства. "Міжкультурно-комунікативна теорія навчання іноземним мовам як провідна сучасна концепція іншомовної освіти відбиває її спрямованість на інтегроване вивчення мови і культури, що забезпечує розкриття мови як транслятора соціокультурної специфіки національно-мовних спільнот при комунікації, що сприяє їхньому взаєморозумінню у сучасному світі [7, с. 6].

У царині художнього перекладу домінуючою і, як ніколи раніше актуальною, є установка на аналіз художнього образу і тих структурних елементів твору, що виступають на перший план, складають так звану канву твору при перекладі іншою мовою. Сюди відносимо такі питання, як збереження при перекладі національно-самобутнього колориту літературного твору, особлива увага при доборі мовних засобів для адекватної передачі художньої мети першотвору.

Художній переклад, як ми вже визначили, є міжкультурним посередником, проводирем взаємовпливу та взаємозбагачення національних літератур. Крім того, переклад відіграє особливу роль в пропаганді та популяризації духовних цінностей нації. "Переклад – мистецтво, висока самодомінуюча цінність. В ньому вирішуються не тільки практичні завдання інформаційного, просвітницького плану, але й, що є найважливішим, творчі надзадачі як історико-культурного, так і філологічного порядку в самих різних аспектах. Національну літературу збагачує та примножує не тільки оригінальна, але й перекладна поезія. До того ж "збагаченою" вважає себе і та, інша сторона, тобто та національна культура, чие художнє слово удостоєно іншомовних перевтілень. Перекладами здійснюється міжмовна парадигматизація художнього тексту. Переклади створюють міжмовний парадигматичний ряд поетичних текстів, що його престижно очолює текст оригіналу" [8, с. 240].

Проте існує зворотній бік цих "збагачень", що "приймає подекуди такі неоднозначні форми, що насторожують своїми проявами у національній мові. Передусім це стосується тих національних культур, які виявилися не тільки надто "відкритими" для іноземних впливів, а й не мають відповідних захисних механізмів самозбереження. "Особливо це актуально для країн колишнього соціалістичного табору, які просто не помітили того моменту, коли впливи демократизації, що йшли із Заходу, якимось раптом вилилися в процеси глобалізації як вестернізації з її "кокаколоні-

зацією" та експансією масової культури. Водночас у вітчизняній науці бракує теоретичних і практичних праць, які б стосувалися комплексних проблем художнього перекладу в контексті методологічних стратегій сучасної/постсучасної компаративістики, яка дедалі більше говорить про художній переклад як про специфічну проблему інтерпретації та рецепції художнього тексту, що постає як результат багаторівневого діалогу, в якому виявляються співрозмовниками/співучасниками автор – перекладач – читач [9]".

Сучасне розуміння ролі художнього перекладу розглядає його також як особливий вид інформаційної діяльності [10], як засіб освоєння світового культурного та інтелектуального простору. Трьохсторонній зв'язок між автором, перекладачем і читачем, що встановився в сфері художньої літератури, породжує множинність міжмовних, а отже і міжкультурних контактів. Переклад є одним з важливих видів соціальної комунікації, це соціально-культурне, багатofункціональне явище.

Таким чином, переклад є одним з видів комунікативної діяльності і лінгвокультурним процесом, що передбачає мовленнєву діяльність і слугує міжкультурній комунікації, що забезпечує взаєморозуміння учасників, приналежних до різних національних культур. Визнання цього факту є особливо важливим при здійсненні інтеграційних процесів Україна – Європа. Переклад доти буде актуальним, доки будуть народжуватися нові художні літературні твори, що за умов глобалізованого суспільства спонукатимуть читача до діалогу культур, міжкультурної комунікації за посередництва перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зорівчак Р.П. У духовно-культурному полі Григорія Кочура / Роксолана Зорівчак. – ел. ресурс. Режим доступу <http://lingua.lnu.edu.ua/ukrainian/report.htm>
2. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / Коптілов В. В. – К. : Київський університет, 1971. – 131 с.
3. Коптілов В. Першотвір і переклад / Віктор Коптілов. – К. : Дніпро, 1972. – 216 с.
4. Ковганюк С. Практика перекладу / Степан Ковганюк. – К. : Дніпро, 1968. – 275 с.
5. Радчук В. Переклад – рушій чи гальмо? / Віталій Радчук // Теорія і практика перекладу. 1990. – 1991. – Вип. 17. – С. 26 – 31.
6. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням / Максим Стріха. – К. : Факт – Наш час, 2006. – 344 с.
7. Кунанбаева, С. С. Современное иноязычное образование: методология и теории. Алма-Аты, 2005. – 264 с.

8. Илюшин, А.А. Перевод художественный // Введение в литературоведение: основные понятия и термины : учеб. пособие / Чернец Л. В., Хализев Е. В., Бройтман С. Н. и др. – М., 1999. – С. 240–245.

9. Лімборський І.В. Літературознавча компаративістика і художній переклад за доби глобалізації: Сучасний стан, дискусії і проблеми /І.В. Лімборський. – ел.ресурс. Режим доступу <http://limborsky-66.ucoz.ru/publ/1-1-0-7>.

10. Бергер П.Л. Культурная динамика глобализации // Многоликая глобализация. Культурное разнообразие в современном мире. – М.: Аспект-Пресс, 2004. – С. 10.

Стаття надійшла до редакції 24.04.15

Л. В. Клименко, канд. филол. наук, науч. сотруд.
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Художественный перевод как основной вид межкультурной коммуникации, в контексте Евроинтеграции

В статье художественный перевод определяется как основной вид межкультурной коммуникации, акцент делается на его роли в современном контексте интеграционных процессов Украина – Европа.

Ключевые слова: художественный перевод, интеграция Украина – Европа, межкультурная коммуникация, социокультурный аспект

L. Klymenko, PhD
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Literary translation as basic type of cross-cultural communication in the context of Eurointegration

The research defines the literary translation as a main source of cross-cultural communication and focuses on its role in the contemporary context of the integration Ukraine – Europe.

Key words: literary translation, integration Ukraine-Europe, cross-cultural communication, socio-cultural aspect.

УДК 821.161.2-1.09

М. М. Коваленко, студ.
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ОБРАЗ БОЖОЇ МАТЕРІ У РЕЦЕПЦІЇ Т. ШЕВЧЕНКА ТА І. ДРАЧА (на матеріалі поем "Марія" та "Чорнобильська мадонна")

У статті досліджується авторська трансформація традиційного образу Богородиці у творах Тараса Шевченка "Марія" та Івана Драча "Чорнобильська мадонна".